

LEDER

Om krig

Hvis Ukraine vinder krigen, og Putin falder, står det internationale samfund overfor beslutningen om, hvad der skal være konklusionen på denne krig. Er det "bare" en territorial krig mellem to lande? Eller er det en verdenskrig, der bør have indflydelse på de normer, institutioner og mekanismer, som vi har skabt til at undgå fremtidige krige?

Af Charlotte Flindt Pedersen

I 1992 skrev Francis Fukuyama sin bog *The End of History and the Last Man*. Heri hævdede han, at historien som en kamp mellem ideologier sluttede med afslutningen på Den Kolde Krig, kommunismen og Sovjetunionens fald. Forankret i amerikansk magt og afpolitiseret neoliberalisme er Fukuyamas vision en fortælling om tiden i årtierne efter Berlinmurens fald.

Den ideologiske kamp syntes dengang afgjort til fordel for en ensidig vision om liberalt demokrati, en fri markedsøkonomi baseret på ultraliberale økonomer i Washingtonkonsensus, globalisering, menneskerettigheder med fokus på civile og politiske rettigheder og retsstatsprincipper.

Men Fukuyamas – og en stor del af den vestlige verdens – vision viste sig ikke at holde stik. Og på baggrund af denne vestlige hybris er der opstået en global modbevægelse, som har sit ideologiske udspring i Putins Rusland. Den er næret af en reel og oplevet ydmygelse i Rusland, hvis tankegods er afspejlet i globaliserings tabere, populistiske bevægelser i EU og USA, i Steve Bannon og Donald Trumps kapring af Det

Republikanske Parti og i bevægelsen QANON. Bevægelsens udbredelse og gennemslagskraft er dertil blevet forstærket af sociale medier. Men er Vladimir Putins invasion af Ukraine i virkeligheden historiens ende? 30 år efter Francis Fukuyamas bog er der krig i Europa i en skala, som vi ikke har set siden Anden Verdenskrig.

Krige fremkalder stærke billeder og følelser: Rædsel over volden, lidelsen, ødelæggelsen og det meningsløse i at bombe især civile mål og andre mennesker af kød og blod, som dagen før gik på arbejde, i skole, i børnehave, sad stille og roligt i parken eller ordnede sin køkkenhave. Krigen udvisker alle former for normalitet.

Krigens ansigter

Siden atombomberne faldt over Hiroshima og Nagasaki, har krig også været forbundet med angsten for udslettelse, ubeskrivelige lidelser samt en følelse af uigenkaldelighed og menneskehedens endeligt. Atomtruslen er efter 30 år i glemmebogen igen blevet til virkelighed med Putins gentagende trusler og hans propagandi-

ster på Kanal 1's (Russisk DR1, *red.*) direkte opfordring til at slette London, New York og de baltiske lande med atomare missiler.

Denne krig har vi tillige oplevet i realtid, fordi den befinder sig så tæt på os og rammer mennesker, som vi i høj grad kan identificere os med. Vi har alle mødt nogen fra Ukraine, vi har sågar måske besøgt hovedstaden Kyiv på en weekendtur med kæresten. Et stort pressekorps er tilstede, og uafhængige journalister – både ukrainske, russiske, europæiske og amerikanske – giver krigen en god mediedækning og holder os i daglig spænding.

Vi er dertil blevet eksperter i militærstrategi og nye våbensystemer. Det er blevet god stil for pensionskasser at købe aktier i våbenfirmaer. Præsident Zelenskyj mestrer kommunikationen og toner frem på skærmen med beskeder til ukrainerne, europæerne, FN og amerikanerne. Han fremstår som en international helt, en politisk leder som få, men også familiefar og en kærlig mand med en kone, der pryder forsiden af Vogue.

Alt dette står i skærende kontrast til Zelenskyjs modstander i Kreml – en ensom mand bag et langt skrivebord, fraskilt, med tendens til bar overkrop i tajaen på jagt, et offer, der i rollen som krænker udgyder eder og forbandelser i sine få taler til nationen.

Og så er der historierne om og billederne af de russiske soldaters udøvelse af grusomme former for tortur, ikke kun mod fjendens soldater, men mod ganske almindelige mennesker: massegrave, voldtægter, kidnapninger af børn til Rusland og tvangsdeportationer til Rusland. Historier, der overgår alle former for rationalitet. Billeder af sønderbombede byer, som minder os om de russiske bombninger af civile mål i Aleppo og Homs i Syrien, hvor vi ikke greb ind.

Bagvendt logik

I krig bliver moral og angst et politisk redskab, der styrer vores kollektive bevidsthed på begge sider. Når vi oplever, at vi har moralen på vores side, og fjenden er ond, og når vi samtidig er præget af både frygt for denne fjende og raseri over, hvad han har gjort eller måske vil gøre ved

vores egne, så kan vi ende i bevidste eller ukontrollerede overgreb og irrationelle beslutninger styret af følelser fremfor langsigtede hensyn. At fornede og dehumanisere modparten gør det i sidste ende lettere at dræbe dem og udelukker alle former for medmenneskelighed og medfølelse.

Selve Ukraine-krigens mål virker også udenfor almindelig sund fornuft: For det første genoprejsning i forhold til Vestens angivelige ydmygelse af Rusland på grund af Sovjetunionens opløsning, som beskrives af Putin som århundredets geopolitiske katastrofe. For det andet et forsøg på at genskabe en tabt imperial identitet og benægtelse af Ukraine og Ukraines befolknings ret til selvbestemmelse og suverænit.

Putin og udenrigsminister Sergej Lavrov gentager på ottende år, at der blev begået et kup i Kyiv af nazister med Vestens hjælp. Dette berettiger ifølge den russiske ledelse til en form for selvforsvar i form af en præventiv invasion, der skal afnazificere Ukraine og forhindre folkemord på russere. Det sker, på trods af at der har været holdt to frie præsident- og parlamentsvalg siden 2014 samt lokalvalg i Ukraine. Alle de ukrainske valg er anerkendt af observatørorganisationen OSCE som frie og retfærdige – i øvrigt i modsætning til samtlige russiske valg i de sidste 20 år.

Et nyt *point of no return*

Samtidig er vi engageret i en slags verdenskrig "by proxy", fordi Putins politiske mål udover at bringe Ukraine tilbage i den russiske fold er at udfordre den vestligt dominerede verdensorden. Det har været hans mål, siden han kom til magten. Vi i Vesten har bare ikke villet se det.

Første skridt blev taget allerede efter Rosenrevolutionen i Georgien og Orangerevolutionen i Ukraine i 2004. Det stod i Putins sikkerhedspolitiske strategi, og krigserklæringen kom i 2007 med Putins tale ved sikkerhedskonferencen i München.

Præsident Zelenskyj er enig med Putin. Argumentet om Putins krig mod Vesten er afgørende, når Vestens ledere skal mobiliseres til at sende penge og våben. Da Første Verdenskrig

sluttede, troede man, at det blev den krig, der skulle afslutte alle andre krige på grund af dens grusomhed. Det blev den som bekendt ikke.

21 år efter fulgte Anden Verdenskrig, som blev den blodigste krig nogensinde med op imod 60 millioner døde, inklusiv et målrettet folkemord på jøder og romaer.

FN blev formet i kølvandet på denne krig, og nu skulle krig forbydes. 51 lande underskrev FN-pagten i San Fransisco, og senere kom flere til. Ifølge FN-pagtens preamble er formålet med FN "at frelse kommende generationer fra krigens svøbe, som to gange i vor levetid har bragt usigelige lidelser over menneskeheden".

Efter Anden Verdenskrig fulgte Den Kolde Krig, og freden mellem stormagterne bestod i duellering mellem to forskellige ideologiske systemer. Det var et afbalanceret system med truslen om gensidigt sikret ødelæggelse, som delte verden i to interessesfærer.

Vi rummede ikke Rusland

I modsætning til myten var tiden efter Anden Verdenskrig dog ikke en æra med fred. Krigene fandt bare sted udenfor Europa i de nye stater, der opstod som følge af afkoloniseringen.

Afslutningen på Den Kolde Krig blev ikke "historiens ende", for Vestens ledere manglede visionen og viljen til blandt andet at tilbyde en form for Marshallplan til Gorbatsjovs Sovjetunion og senere til Jeltsins Rusland, der skulle støtte en proces mod demokratisering og retsstatsprincipper.

Og de ledere, der havde haft visionen, var ikke længere ved magten. Forfatteren og politologen William Taubman skriver i sin biografi om Mikhail Gorbatsjov, at Margaret Thatcher i 1991 appellerede til Præsident Bush:

"Vi er nødt til at hjælpe Mikhail ... For blot et par år tilbage ville Ron (Præsident Ronald Reagan, *red.*) og jeg have givet hele verden for at få det, der allerede er sket her. Hvis Vesten ikke kommer Gorbatsjov til hjælp," sagde hun og fortsatte: "Vil historien ikke tilgive os."

Selvom man sjældent bliver populær på kontrafaktisk historieskrivning midt i en krig, så står det klart, at de vestlige politiske ledere den-

gang ikke ønskede at tage de nødvendige skridt i forhold til at sikre Ruslands demokratiske udvikling. Dette kom også til at gælde, da præsident Jeltsin erklærede Rusland som Sovjetunionens formelle arvtager. Dermed videreførtes den ulykkelige imperiale identitet, som Putin dygtigt har spillet på til at retfærdiggøre krigen og de af-savn, som den russiske befolkning må lide som følge af den.

Vi så Rusland som en slagen supermagt og ikke som et skrøbeligt land, der befandt sig i en institutionel, politisk, ideologisk, identitetsmæssig og økonomisk krise af historiske dimensioner med store konsekvenser for mennesker og befolkning. Befolkningen var helt uforberedt på at forstå de grundlæggende principper i demokrati, ytringsfrihed og markedsøkonomi efter Sovjetunionens fald.

Freden afgør fremtiden

Afslutningen på Første Verdenskrig og de sejr-rige magters dominans i 1918 banede vejen for den næste krig.

Hvis den nuværende krig i Ukraine ikke eskalerer til en tredje verdenskrig, og Putins regime ikke kollapser, vil der ikke være andre muligheder end at stå over for den vanskelige opgave med diplomati og fredsskabelse.

Det bliver en bitter opgave for begge sider. Især i lyset af de forbrydelser, der er blevet begået af de russiske soldater. Men det vil netop være i disse kompromiser og den fremtidsvision, som de indebærer for Ukraine og Rusland, Europa og NATO, at meningen med denne krig i sidste ende vil blive defineret. Det vil være i den proces, at historien virkelig bliver skabt.

Hvis Ukraine vinder kampene på slagmarken, og Putin falder, står vi overfor beslutningen om, hvad der skal være konklusionen på denne krig: Hvilken betydning den skal have i historien, og hvad vi skal lære af den i forhold til fremtiden.

Er det "bare" en territorial krig mellem to lande? Eller er det en verdenskrig, der i princippet må have indflydelse på de normer, institutioner og mekanismer, som vi har skabt til at undgå fremtidige krige?

Første Verdenskrig, La Gorgue, Frankrig 1914. Infanteridivision i skyttegrav.
Foto: H. D. Girdwood, British Library / Unsplash

Truslen om spredning af krigen til NATO-lande og dermed totalkrig hænger stadig tungt over vores hoveder. Fremover vil atomtruslen og atomarspredning være et faktum, fordi mange starter vil overveje, hvordan man undgår Ukraines skæbne.

Og denne verdensorden skal vel at mærke også kunne rumme andre aktører end blot Rusland og Vesten. Hvad med Kinas og Indiens behov for at justere den internationale orden, så den bliver en global orden fremfor en vestlig orden?

Selvom Modi og Xi ikke længere bækker op om Putins krig, så er de ikke uenige i det politiske mål om, at den vestlige verdensorden

bør udfordres og ændres til en mere inklusiv orden, der afspejler de forandringer, som de ser i de globale magtforhold.

Vi – EU og USA – kan stadig bidrage til, at enden på historiens ende bliver, hvad vi gør den til. Forhåbentligt bliver den fredelig.

Charlotte Flindt Pedersen (f. 1965) er direktør for Det Udenrigspolitiske Selskab og ansvarshavende redaktør for Udenrigs. Hun er cand.mag i østeuropastudier og samfundsfag med speciale i minoritetsstudier fra Københavns Universitet. Hun har en lang karriere bag sig på Institut for Menneskerettigheder, hvor hun blandt andet har været international chef.

Foto: Mahardhika Kim / Unsplash